

**ΤΜΗΜΑ Β΄: Προγραμμάτων Σπουδών και  
Εκπαιδευτικού Υλικού**  
**Επιστημονική Μονάδα: Ανθρωπιστικών και  
Κοινωνικών Επιστημών**  
Πληροφορίες: Πολυξένη Μπίλλα  
Τηλ. Γραφείου: 2131335351  
[pmpilla@iep.edu.gr](mailto:pmpilla@iep.edu.gr)

**Θέμα: Απάντηση στην Ερώτηση με αρ. πρωτ. 1049/05-10-2023 του κ. Μιχαήλ Χουρδάκη, Βουλευτή Α΄ Θεσσαλονίκης του Κόμματος «ΠΛΕΥΣΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ», που κατατέθηκε στη Βουλή των Ελλήνων προς τον κ. Υπουργό Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού με θέμα «Η αξία της διδασκαλίας του Ολοκαυτώματος στο σχολείο»**

**Σχετ.:** Το υπ' αριθ. πρωτ. 1049/06-10-2023 έγγραφό σας (ΑΠ ΙΕΠ: 44483/06-10-2023)

Βάσει εισήγησης του κ. Μιχαήλ Μπατά, Συμβούλου Β΄ ΙΕΠ, σε απάντηση του ανωτέρω σχετικού, σας ενημερώνουμε για τα εξής:

#### **Α. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΕΡΩΤΗΣΗΣ**

Ο βουλευτής της **Κ.Ο. του κόμματος «Πλεύση Ελευθερίας» κ. Χουρδάκης Μιχαήλ**, με την **Ερώτηση** προς τον Υπουργό Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού που έχει ως θέμα «Η αξία της διδασκαλίας του Ολοκαυτώματος στο σχολείο», τονίζει ότι η ένταξη της διδασκαλίας του Ολοκαυτώματος στην εκπαιδευτική πράξη είναι απαραίτητη, για να διαμορφώσει η νέα γενιά ιστορική συνείδηση. Γι' αυτό και θεωρεί ότι πρέπει να διδάσκεται εις βάθος χωρίς προκαταλήψεις και όχι ως απλή παράθεση γεγονότων. Επισημαίνει δε ότι «Στην Ελλάδα που “έγινε” ολόκληρη Ολοκαύτωση, τα εγκλήματα των Ναζί και των συνεργατών τους, δυστυχώς, δεν τιμωρήθηκαν ποτέ, ούτε και αποδόθηκαν οι αναγκαίες αποζημιώσεις.».

Με βάση τα παραπάνω **ερωτά** τον κύριο Υπουργό: α) για ποιους λόγους αδιάσειστα γεγονότα του Ολοκαυτώματος στην Ελλάδα (ενδεικτικά αναφέρονται Χορτιάτης, Ασβεστοχώρι, Δίστομο, Καλάβρυτα, Ελασσόνα, Κιαισαριανή, Κάνδανος Επαρχία Βιάννου, Δράμα, Δοξάτο, Κερδύλλια, Μεσόβουνο, Πύργοι, Επταπύργιο, Χαϊδάρι, Παύλου Μελά, φυλακές Αβέρωφ, Δομένικο, Ελατοχώρι, Ερμακιά, Μουσιωτίτσα, Κομμένο, Ανδρίτσα, Γύθειο, Ελευθεροχώρι, Κλεισούρα, Κορμίστα, Τρίπολη, Κοντομαρί, Λίμνες, Γιαννιτσά) δεν περιλαμβάνονται στα σχολικά εγχειρίδια της ιστορίας ούτε γίνεται μνεία αυτών στη διδασκαλία, β) εάν θα προβεί σε ενέργειες ένταξής τους στα σχολικά εγχειρίδια της ιστορίας και γ) πότε και με ποιους τρόπους θα γίνει αυτό.

#### **Β. ΑΠΑΝΤΗΣΗ**

Ως προς τα ερωτήματα του βουλευτή της **Κ.Ο. του κόμματος «Πλεύση Ελευθερίας» κ. Χουρδάκη Μιχαήλ**, που αφορούν στη θέση που καταλαμβάνουν στα σχολικά βιβλία τόσο το Ολοκαύτωμα, όσο και τα εγκλήματα της ναζιστικής Γερμανίας που συντελέστηκαν κατά την περίοδο του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου στην Ελλάδα (Δίστομο, Καλάβρυτα, Κιαισαριανή, Δοξάτο κ.ά.), επισημαίνονται τα ακόλουθα:

Στα διδακτικά βιβλία Ιστορίας της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης γίνονται συχνές αναφορές στο Ολοκαύτωμα, τόσο στη διεθνή του διάσταση (συστηματική εξόντωση Εβραίων και άλλων ομάδων), όσο και στην πτυχή του που αφορά στην Ελλάδα (εξόντωση Ελλήνων Εβραίων, καταστροφές και μαζικές εκτελέσεις σε διάφορες περιοχές

του ελλαδικού χώρου από τις δυνάμεις Κατοχής). Μάλιστα, οι αναφορές συνοδεύονται από σχετικό οπτικό υλικό και γραπτές πηγές που συνδράμουν στη σφαιρικότερη κατανόηση του θέματος. Ειδικότερα, στο βιβλίο Ιστορίας της ΣΤ΄ Δημοτικού (Κεφάλαιο 8 «Η γερμανική επίθεση και ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος», σσ. 208-211, και Κεφάλαιο 9 «Μια δεκαετία αγώνων και θυσιών για την ελευθερία (1941-1949)», σσ. 212-217) εντοπίζονται αναφορές στα στρατόπεδα συγκέντρωσης (Άουσβιτς, Νταχάου κ.ά.), ενώ παράλληλα γίνεται λόγος για την αντίσταση του ελληνικού λαού που οδήγησε σε αντίποινα εκ μέρους των κατακτητών, με αποτέλεσμα τις μαζικές εκτελέσεις και την καταστροφή ολόκληρων χωριών, όπως τα Καλάβρυτα, το Δίστομο, το Μεσόβουνο, οι Πύργοι και η Κάνδανος· ως σχετική πηγή παρατίθεται η μαρτυρία ενός Γερμανού αξιωματικού για την καταστροφή του χωριού Χορτιάτης Θεσσαλονίκης.

Στο βιβλίο Ιστορίας της Γ΄ Γυμνασίου (Ενότητα 48 «Κατοχή, Αντίσταση και Απελευθέρωση», σσ. 132-134) μνημονεύονται η εξόντωση των μελών των εβραϊκών κοινοτήτων της Ελλάδας (Θεσσαλονίκη, Ιωάννινα, Κέρκυρα κ.ά.) και οι μαζικές εκτελέσεις αμάχων από τους Γερμανούς (Καλάβρυτα, Κοκκινιά)· η σχετική πηγή πραγματεύεται το θέμα της γενίκευσης των μαζικών εκτελέσεων κατά τη διάρκεια της Κατοχής, καθώς και τον ρόλο των ταγμάτων ασφαλείας σε αυτές. Στο ίδιο βιβλίο (Ενότητα 49 «Τα αποτελέσματα του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και η ίδρυση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών», σσ. 135-136), το Ολοκαύτωμα παρουσιάζεται σε διεθνές επίπεδο ως το αποκορύφωμα των τραγικών αποτελεσμάτων του πολέμου.

Στο βιβλίο Ιστορίας της Γ΄ Λυκείου το οποίο διδάσκεται στους/στις μαθητές/-ήτριες που δεν έχουν επιλέξει την Ομάδα Προσανατολισμού Ανθρωπιστικών Σπουδών αφιερώνεται μια ενότητα με σχετικές πηγές και οπτικό υλικό (Ενότητα 5, σσ. 129-133) στην πραγμάτευση του Ολοκαυτώματος σε συνδυασμό με τα υπόλοιπα εγκλήματα πολέμου. Παράλληλα, στην ενότητα για τη συμμετοχή της Ελλάδας στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και την Εθνική Αντίσταση (Ενότητα 3, σσ. 118-125) παρουσιάζεται οπτικό υλικό από τα γεγονότα των Καλαβρύτων και του Διστόμου και παρατίθεται ένας αναλυτικός πίνακας μαζικών εκτελέσεων από τις δυνάμεις Κατοχής (σ. 125) με σχετική ερώτηση που καλεί τους/τις μαθητές/-ήτριες, βάσει αυτού, να αναρωτηθούν σχετικά με το τίμημα που πλήρωσε ο ελληνικός λαός για την αντίστασή του κατά των δυνάμεων του Άξονα.

Τέλος, στο βιβλίο Ιστορίας της Α΄ Λυκείου των ΕΠΑ.Λ. το Ολοκαύτωμα εντάσσεται στο πλαίσιο της διδασκαλίας του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου (Ενότητα 3 «Ένας απολογισμός», σσ. 122-123), ενώ τα εγκλήματα των δυνάμεων Κατοχής στην Ελλάδα (ενδεικτικά αναφέρονται ως χαρακτηριστικοί τόποι μαρτυρίου για τον άμαχο πληθυσμό το Δίστομο, τα Ανώγεια και τα Καλάβρυτα) συμπεριλαμβάνονται στην ενότητα για την Κατοχή και την Εθνική Αντίσταση (Ενότητα 4 «Η Ελλάδα στον πόλεμο», σσ. 124-131).

Επιπρόσθετα, στα νέα Προγράμματα Σπουδών του Δημοτικού και του Γυμνασίου (ΠΣ Ιστορίας Δημοτικού, ΦΕΚ τεύχος Β΄ 507/02.02.2023, ΠΣ Ιστορίας Γυμνασίου, ΦΕΚ τεύχος Β΄ 217/19.01.2023), κατά τη διδασκαλία του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και του ρόλου της Ελλάδας σε αυτόν, καθορίζονται ως προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα οι μαθητές/-ήτριες: α) να γνωρίζουν για τις ελληνικές μαρτυρικές πόλεις και χωριά και για τα αίτια και τις τραγικές συνέπειες του Ολοκαυτώματος (ΣΤ΄ Δημοτικού) και β) να κατανοήσουν τα αίτια και τις επιπτώσεις του Ολοκαυτώματος και να διαπιστώσουν τα δεινά της Κατοχής και τη σημασία της Εθνικής Αντίστασης (Γ΄ Γυμνασίου). Συγχρόνως, ειδικά στην περίπτωση των νέων Προγραμμάτων Σπουδών του Λυκείου (ΠΣ Ιστορίας Λυκείου, ΦΕΚ τεύχος Β΄ 198/19.10.2023) προβλέπεται διακριτή ενότητα διδασκαλίας του Ολοκαυτώματος, ενώ υπάρχει και ιδιαίτερη μνεία στη διερεύνηση των δεινών που επέφερε στον ελληνικό λαό η τριπλή κατοχή Γερμανίας, Ιταλίας και Βουλγαρίας (Γ΄ Λυκείου).

Από τα παραπάνω γίνεται φανερό ότι, σύμφωνα τόσο με τα ισχύοντα όσο και με τα νέα Προγράμματα Σπουδών Ιστορίας για το Δημοτικό, το Γυμνάσιο και το Λύκειο, το Ολοκαύτωμα και τα εγκλήματα των δυνάμεων κατοχής στην Ελλάδα διδάσκονται στη ΣΤ΄ Δημοτικού, στη Γ΄ Γυμνασίου και στην Α΄ ΕΠΑ.Λ, ενώ αναλυτική προσέγγισή τους, μέσω της οποίας οι μαθητές/-ήτριες καλούνται να προβούν σε περαιτέρω εμβάθυνση, πραγματοποιείται στη Γ΄ Λυκείου.

Επιπλέον, στα νέα Προγράμματα Σπουδών, υπάρχει ιδιαίτερη μέριμνα για την Τοπική Ιστορία. Στο πλαίσιο αυτό οι μαθητές/-ήτριες, κατά τη διδασκαλία της συμμετοχής της Ελλάδας στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, είναι δυνατόν να διδαχθούν αναλυτικότερα και να μελετήσουν εις βάθος ένα σχετικό γεγονός που έλαβε χώρα στον τόπο τους ή στην ευρύτερη περιοχή τους, συνειδητοποιώντας τη συμβολή του άμεσου περιβάλλοντός τους στη γενική ιστορία.

Είναι, τέλος, ευνόητο ότι σε ένα σχολικό βιβλίο που επιχειρεί μια ολιστική προσέγγιση κάθε ιστορικού γεγονότος κι εντός του περιορισμένου πλαισίου μιας ενότητας (π.χ. Κατοχή και Εθνική Αντίσταση, Ολοκαύτωμα) δεν είναι δυνατόν να πραγματοποιηθούν εκτενείς και εις βάθος αναφορές σε όλα τα εγκλήματα πολέμου που συντελέστηκαν στον ελλαδικό χώρο κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Όμως, η παρουσίαση ενδεικτικών περιπτώσεων σε συνδυασμό με σχετικό οπτικό υλικό και γραπτές μαρτυρίες που θα μελετηθούν από τους/τις μαθητές/-ήτριες δύναται να συνδράμει στην ουσιαστικότερη κατανόηση του θέματος.

Προς αυτήν την κατεύθυνση συμβάλλει και η εκπόνηση νέων διδακτικών βιβλίων βάσει των νέων Προγραμμάτων Σπουδών –στο πλαίσιο μάλιστα της θεσμοθέτησης του πολλαπλού βιβλίου–, μέσω των οποίων οι μαθητές/-ήτριες θα έρχονται σε επαφή με πλουσιότερο υλικό. Με δεδομένη μάλιστα την ενσωμάτωση σε αυτά ποικίλων ψηφιακών μαθησιακών αντικειμένων θα υπάρχει η δυνατότητα εμπλουτισμού θεματικών που συνδέονται με το Ολοκαύτωμα, κατά τρόπο (επιστημονικό, μεθοδολογικό, παιδαγωγικό) ο οποίος εντάσσεται στην κεντρική στόχευση της εκπαιδευτικής πολιτικής για ενθάρρυνση των μαθητών/-τριών να ανακαλύψουν με διερευνητικό τρόπο την ιστορική γνώση και να ανασυνθέσουν κριτικά το ιστορικό παρελθόν, αναπόσπαστο τμήμα του οποίου αποτελεί η διερεύνηση ιστορικών γεγονότων του Ολοκαυτώματος στην Ελλάδα.

**Πολυξένη Μπίλλα**

**Σύμβουλος Α΄**

**Αν. Συντονίστρια της Μονάδας Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών  
Προϊσταμένη Τμήματος Β΄ Προγραμμάτων Σπουδών και Εκπαιδευτικού Υλικού**